

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

СВИРИДЕНКО СТАНІСЛАВ ВОЛОДИМИРОВИЧ



УДК 343.102:343.132

**ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
ЩОДО ОСІБ, ЯКІ КОРИСТУЮТЬСЯ НЕДОТОРКАНИСТЮ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Ірпінь – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі цивільного, господарського і адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Татаров Олег Юрійович,

Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Погорецький Микола Анатолійович,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри правосуддя

кандидат юридичних наук

Шумейко Дмитро Олександрович,

Національна поліція України,
заступник начальника Шевченківського управління поліції
Головного управління Національної поліції у м. Києві –
начальник слідчого відділу

Захист відбудеться «01» серпня 2018 року о 12⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 25.855.03 в Університеті державної фіскальної служби України за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

Автореферат розісланий «27» червня 2018 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

І.В. Грицюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах реформування національного законодавства, що зумовлено євроінтеграційним курсом України, концептуальним питанням є оновлення правової бази та побудова фундаментальної системи права. З одного боку, це надасть можливість удосконалити механізм захисту особи, охорони її прав, свобод та законних інтересів, а з іншого – вирішити питання, пов'язані з протидією злочинності. На сьогодні одним із пріоритетних напрямів наукових розробок у цій сфері є переосмислення змісту нормативно-правового підґрунтя здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю. Зазначене зумовлено необхідністю забезпечення верховенства права, законності, рівності всіх перед законом і судом, підтримання правопорядку в країні, здійснення ефективної протидії злочинності тощо.

Інститут недоторканності певної категорії осіб існує здебільшого в демократичних країнах і є гарантією їхньої захищеності від неправомірного кримінального переслідування під час виконання ними своїх професійних обов'язків. Однак в Україні недоторканність таких осіб має широкий характер, що значною мірою ускладнює розслідування вчинених ними кримінальних правопорушень. Норми чинного кримінального процесуального законодавства України фактично унеможливають здійснення швидкого, повного та неупередженого розслідування і притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які користуються недоторканністю. Це, безперечно, вимагає удосконалення правового регулювання розслідування злочинів, вчинених особами, які користуються недоторканністю, форм і методів його проведення, а також перегляду усталеної практики проведення окремих процесуальних дій. Більше того, у демократичній, правовій державі притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які користуються недоторканністю, а також здійснення щодо них кримінального провадження має відбуватися на загальних підставах виходячи з конституційної засади рівності громадян перед законом і судом.

Проблемні аспекти досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю впродовж багатьох років, не втрачають своєї актуальності та є предметом уваги вчених і сьогодні. Окремим питанням цієї проблематики присвятили свої праці Ю. П. Алєнін, С. С. Аскєров, І. В. Бабій, С. Г. Волкотруб, О. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, І. В. Грицюк, Ю. М. Грошевий, В. С. Зеленецький, Н. С. Карпов, О. В. Капліна, А. М. Кислий, В. В. Лисенко, Л. М. Лобойко, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, Д. Б. Сергєєва, О. В. Сіренко, О. С. Старєнький, М. С. Строгович, О. Ю. Татаров, В. М. Тєртишник, В. В. Топчій, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, В. М. Федченко, Ю. В. Циганюк, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, А. В. Шевчишен, Д. О. Шумейко, В. М. Юрчишин та ін.

Проте, незважаючи на останні законодавчі зміни в рамках розглядуваної тематики, наукові дослідження щодо досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, комплексно не проводились. Дослідження цієї проблематики потребує врахування нових напрямів розвитку сучасної юридичної науки з одночасним переосмисленням прикладних аспектів застосування чинного кримінального процесуального законодавства України.

Саме це й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження та основні його напрями.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Плану дій щодо реалізації положень Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленого Радою питань судової реформи 17 березня 2015 р., узгоджується з Пріоритетними напрямами наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженими наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275. Обраний напрям дослідження узгоджується з Пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки на період до 2020 року (Закон України від 9 вересня 2010 р. № 2519-VI), Концепцією реформування кримінальної юстиції в Україні (Указ Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008).

Тема роботи затверджена Вченою радою Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» 25 грудня 2015 року, протокол № 5, та включена до планів науково-дослідних робіт навчального закладу.

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є вирішення наукового завдання – визначення особливостей досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, а також розроблення та обґрунтування на цій основі пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства і практики його застосування.

Визначена мета наукового досягнення зумовила необхідність розв'язання таких *задач*:

- дослідити стан наукової розробленості та законодавчої регламентації досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю;
- визначити методологію проведення досліджень проблем досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю;
- здійснити аналіз процесуального порядку розслідування злочинів, вчинених особами, які користуються недоторканністю, у кримінальному процесі зарубіжних країн;
- з'ясувати особливості початку досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю;
- охарактеризувати порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження до осіб, які користуються недоторканністю;
- розкрити процесуальний порядок повідомлення про підозру особам, які користуються недоторканністю;
- визначити особливості правової регламентації проведення слідчих (розшукових) дій щодо осіб, які користуються недоторканністю;
- виокремити особливості негласних слідчих (розшукових) дій щодо осіб, які користуються недоторканністю;
- сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства, що регламентує порядок досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю.

Предмет дослідження – досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених мети і задач з урахуванням об'єкта та предмета дослідження у роботі використано загальнонаукові та спеціально-наукові методи, зокрема: *історико-правовий* – під час характеристики стану наукових досліджень і законодавчої регламентації досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю (підрозділ 1.1); *діалектичний* – дозволив розглянути усі питання теми в динаміці, виявити їхній взаємозв'язок і взаємозумовленість та сприяв розумінню об'єкта дослідження в частині поєднання науки та практичній діяльності відповідних уповноважених учасників кримінального провадження (розділи 2–3); *системно-структурний* – для визначення особливостей проведення процесуальних дій під час досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, виявлення прогалин і колізій щодо розслідування злочинів, вчинених особами, які користуються недоторканністю (розділи 2–3); *порівняльно-правовий* – для порівняння норм чинного законодавства України та інших держав, а також під час аналізу наукових позицій щодо питань, пов'язаних з розслідуванням злочинів, вчинених особами, які користуються недоторканністю (підрозділ 1.3, розділи 2–3); *формально-логічний* – для аналізу норм чинного законодавства України, що регулюють порядок досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, та формулюванні пропозицій щодо вдосконалення окремих кримінальних процесуальних норм (розділи 2–3); *соціологічний* та *статистичний* – під час вивчення матеріалів кримінальних проваджень та узагальнення результатів практики; для підтвердження отриманих теоретичних висновків даними аналізу офіційної статистики.

Емпіричну базу дослідження становлять: статистичні та аналітичні матеріали Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної служби статистики України за період 2013–2017 рр.; рішення Конституційного Суду України, Верховного Суду України; опитування 127 респондентів (47 слідчих, 15 детективів, 35 прокурорів, 30 суддів) Львівської, Київської, Кіровоградської областей; узагальнена практика та інформаційні листи Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ; узагальнені дані 56 матеріалів кримінальних проваджень та 150 судових рішень, винесених слідчими суддями у 2013–2017 рр., чим забезпечується обґрунтованість та достовірність сформульованих у дисертації наукових положень, висновків, пропозицій і рекомендацій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації комплексно, з урахуванням сучасних законодавчих змін досліджено теоретичні й прикладні аспекти досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю. У роботі сформульовано ряд нових положень і висновків, які є важливими для юридичної науки та практики, зокрема:

вперше:

– з метою підвищення ефективності досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, обґрунтовано доцільність доповнення ст. 482 КПК України новими додатковими частинами 5, 6, 7, 8, у яких унормувати: порядок притягнення до кримінальної відповідальності Президента України, його затримання або обрання стосовно нього запобіжного заходу; притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка користується дипломатичним імунітетом, її затримання або обрання стосовно неї запобіжного заходу; проведення стосовно судді Конституційного Суду України оперативно-розшукових заходів чи слідчих (розшукових) дій; випадки проведення щодо Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини слідчих (розшукових) дій без отримання дозволу Верховною Радою України згоди на притягнення його до кримінальної відповідальності;

– аргументовано доцільність доповнення ч. 2 ст. 482 КПК України положенням такого змісту: «Народний депутат, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком: 1) якщо Верховною Радою України надано згоду на його затримання у зв'язку з таким діянням; 2) затримання народного депутата під час або одразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Народний депутат має бути негайно звільнений, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута»;

– обґрунтовано доцільність надати право здійснення повідомлення про підозру особі, яка користується дипломатичним імунітетом, за умови отримання відповідної згоди на притягнення її до кримінальної відповідальності, – керівником регіональної прокуратури або його заступником;

– констатовано відсутність у КПК України положень щодо регламентації особливостей порядку затримання та обрання запобіжного заходу стосовно судді Конституційного Суду України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, що не узгоджується із вимогами ст. 149 Конституції України, ст. 24 Закону України «Про Конституційний Суд України» та ст. 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»;

удосконалено:

– визначення змісту поняття «здійснення повідомлення про підозру», яке складається з двох взаємопов'язаних етапів: по-перше, це складання самого тексту повідомлення, вимоги до якого визначено положеннями ст. 277 КПК України; по-друге, це безпосереднє вручення повідомлення, порядок чого передбачено ст. 278 КПК України;

– наукову позицію щодо необхідності доповнення ч. 1 ст. 214 КПК України додатковим положенням, згідно з яким у разі внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про вчинення кримінального правопорушення особою, яка користується дипломатичним імунітетом, або якщо під час досудового

розслідування буде з'ясовано, що кримінальне правопорушення вчинене такою особою, подальше здійснення кримінального провадження можливе лише за її згодою або компетентного органу держави (міжнародної організації), яку вона представляє;

дістали подальшого розвитку:

- пропозиції щодо доцільності закріплення в чинному законодавстві України вимоги, згідно з якою в разі вчинення кримінального правопорушення особою, яка користується недоторканністю, рішення про зняття з неї недоторканності має бути прийняте відповідним органом упродовж 48 годин;

- наукова позиція щодо того, що складання тексту повідомлення про підозру особі, визначеного у ст. 481 КПК України, без його безпосереднього вручення та роз'яснення його по суті не може бути розцінене як виконання всього комплексу дій, що охоплюють поняття «здійснити повідомлення про підозру»;

- наукові положення щодо необхідності передбачення можливості проведення слідчих (розшукових) дій без надання Верховною Радою України згоди на притягнення його до кримінальної відповідальності, у випадку вчинення народним депутатом України тяжкого або особливо тяжкого злочину, з метою попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів вчиненого злочину;

- аргументи на підтримку пропозиції щодо недоцільності вживання в положеннях КПК України дефініції «арешт», оскільки вона не має жодного стосунку до кримінальних процесуальних відносин, оскільки належить до сфери адміністративної юрисдикції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформовані та обґрунтовані висновки і пропозиції використовуються у:

- *науково-дослідній сфері* – при подальшому дослідженні питань, пов'язаних із досудовим розслідуванням у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю;

- *законотворчій діяльності* – для удосконалення чинного законодавства України з питань регламентації порядку досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 29 січня 2018 р.);

- *освітньому процесі* – при підготовці підручників, навчальних посібників, розробці курсу лекцій, навчально-методичних матеріалів і проведенні занять із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Особливості досудового розслідування в окремих категоріях кримінальних проваджень», «Доказування у кримінальному провадженні» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 19 січня 2018 р.);

- *практичній діяльності* – як рекомендації з питань досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 19 січня 2018 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження були оприлюднені та доповідалися на 2 міжнародних науково-практичних

конференціях: «Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Харків, 17–18 червня 2016 р.); «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (м. Київ, 9 грудня 2016 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладені в 9 наукових публікаціях, серед яких 6 статей, опублікованих в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, 1 – в іноземному фаховому виданні, та 2 тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, із них основного тексту – 189 сторінок, список використаних джерел – 19 сторінок (172 найменувань) та 3 додатків на 10 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено ступінь наукової розробки проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мету і задач дослідження, його об'єкт, предмет, використані методи, висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їхню апробацію та публікації.

Розділ 1 «Теоретичні та правові засади досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукової розробки та законодавчої регламентації досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю»* на підставі аналізу наукових здобутків учених з'ясовано, що проблемні питання законодавчої регламентації досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, здебільшого висвітлено в контексті положень КПК України 1960 р. або до внесення останніх законодавчих змін, що стосуються здійснення правосуддя.

Автор зазначає, що порядок притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності, їх затримання, обрання запобіжного заходу та проведення процесуальних дій більшою мірою врегульовані не у відповідних положеннях КПК України, а нормами Конституції України та окремими спеціальними законами.

Виокремлено проблемні аспекти законодавчої регламентації досудового розслідування злочинів, вчинених особами, які користуються недоторканністю: 1) невідповідність положень КПК України та Закону України «Про статус народного депутата України» нормам Конституції України, адже положення перших двох нормативно-правових актів суттєво розширюють гарантії недоторканності народних депутатів порівняно з тими, які передбачені Основним Законом держави. Зокрема, це стосується підстав і порядку застосування запобіжних заходів, здійснення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій тощо; 2) відсутність у

КПК України положень про особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання та обрання запобіжного заходу щодо Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та суддів Конституційного Суду України; 3) нерегульованість механізму притягнення до кримінальної відповідальності Президента України, повноваження якого припинено внаслідок процедури імпічменту, розпочатої щодо останнього у зв'язку із вчиненням ним злочину; 4) невизначеність порядку дій правоохоронних органів у випадку вчинення кримінального правопорушення особою, яка користується дипломатичним імунітетом.

У підрозділі 1.2 *«Методологія проведення досліджень проблем досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю»* визначено, що будь-яке дослідження передбачає активну пізнавальну діяльність, належне здійснення якої неможливе без обрання методологічної основи. Проаналізовано поняття «методологія», підходи до розуміння якого можна поділити на: широкий – охоплює систему знань, світоглядних ідей, уявлень, заснованих на них засобів і прийомів (методів), з урахуванням та з використанням яких здійснюється пізнання певного предмета, формується наукове знання про нього, а також вчення про сутнісний зміст і технології застосування методів; вузький – система методів та процедур, технологій їхнього практичного використання, застосування при дослідженні певного предмета.

З метою з'ясування специфіки та особливостей досудового розслідування розглядуваної категорії кримінальних проваджень, виявлення законодавчих прогалин і суперечностей, а також розроблення та наукового обґрунтування на цій основ пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України й практики його застосування висвітлено значення та використано такі загальнонаукові і спеціально-наукові методи пізнання: історико-правовий, діалектичний, системно-структурний, порівняльно-правовий формально-логічний, соціологічний та статистичний тощо. Обрані методи дослідження використано в їхньому взаємозв'язку та взаємозалежності, що забезпечило об'єктивність отриманих висновків, а також обґрунтованість пропозицій щодо удосконалення положень чинного законодавства України.

У підрозділі 1.3 *«Процесуальний порядок досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, у кримінальному процесі зарубіжних країн»* досліджено особливості досудового розслідування злочинів, вчинених особами, які користуються недоторканністю, за законодавством країн романо-германської (континентальної) системи права (Федеративна Республіка Німеччина, Французька Республіка, Королівство Бельгія), а також держав пострадянського простору (Грузія, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан).

Встановлено, що у цих країнах недоторканність має сесійний характер, адже особи, які працюють в органах, що мають сесійний режим роботи, і у зв'язку з цим наділені правом на недоторканність, користуються нею тільки у період сесії цих органів. Якщо ж така особа вчинила кримінальне правопорушення у міжсесійний період, кримінальне провадження щодо неї здійснюватиметься за загальним правилом. При цьому на вимогу органу, в якому означена особа працює, на період

проведення сесії дія застосованих до неї обмежень особистої свободи у зв'язку із здійсненням щодо неї кримінального провадження призупиняється. Також у переважній більшості європейських країн для притягнення особи, яка користується недоторканністю, до кримінальної відповідальності непотрібна згода відповідних компетентних органів чи посадових осіб. Натомість дозвіл потрібен у випадку застосування до таких осіб процесуальних заходів, які обмежують їх особисту свободу, як-то затримання, тримання під вартою, домашній арешт. Такий підхід видається цілком справедливим, адже обмеження свободи не дозволяє цим особам належним чином виконувати свої професійні функції, що нівелює гарантії незалежності їхньої діяльності, реалізація яких спрямована на забезпечення недоторканності.

Розділ 2 «Процесуальний порядок досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Початок досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю»* зазначено, що з моменту прийняття КПК України 2012 року запроваджено концептуально новий порядок початку досудового розслідування – внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) відомостей, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення.

Акцентовано увагу на тому, що початок досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, не вирізняється специфікою, тому відбувається в загальному порядку. Зазначене пояснюється тим, що: по-перше, механізм внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення спрямований на фіксацію обставин, що свідчать про вчинення злочину, незалежно від того, ким він був вчинений; по-друге, обов'язок слідчого, прокурора внести відомості про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДР має безумовний характер; по-третє, на момент внесення до ЄРДР відомостей реєстратору можуть бути ще невідомі особливості правового статусу суб'єкта злочину, зокрема наявність у нього імунітету. Таким чином, ця процедура передусім покликана забезпечити фіксацію відомостей про факт вчинення протиправних дій (бездіяльності), що містять або можуть містити ознаки кримінального правопорушення. Автором зазначено, що такий підхід є цілком виправданим з позиції забезпечення засади законності, публічності, рівності усіх перед законом і судом, невідворотності кримінальної відповідальності. Тобто сама реєстрація факту вчинення кримінального правопорушення має бути безумовною, адже в іншому разі відбудеться порушення вимог ст. 214 КПК України.

У підрозділі 2.2 *«Застосування заходів забезпечення кримінального провадження до осіб, які користуються недоторканністю»* розглянуто юридичні та фактичні підстави застосування заходів забезпечення кримінального провадження, що дозволило з'ясувати особливості їхньої реалізації щодо осіб, які користуються недоторканністю. Основною специфічною властивістю процесуального порядку застосування таких заходів до зазначеної категорії осіб є те, що окремі з них застосовуються лише за наявності надання відповідним компетентним органом на це згоди.

На підставі аналізу Конституції України та КПК України акцентовано увагу, що в цих нормативно-правових актах не передбачено окремого порядку застосування таких заходів до Президента України. У зв'язку з цим запропоновано до ст. 482 КПК України внести відповідні зміни і доповнення.

Констатовано, що передбачений у ст. 155-1 КПК України порядок вирішення питання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності має ряд проблемних моментів: по-перше, досить сумнівним є наділення функцією прийняття рішення про відсторонення судді від здійснення правосуддя Вищої ради правосуддя; по-друге, залишається невирішеним питання щодо оскарження прийнятого рішення про застосування до судді такого заходу, а також порядок оскарження Генеральним прокурором України або його заступником рішення про відмову в його застосуванні; по-третє, не визначеним є порядок відсторонення суддів від адміністративних посад (Голова суду, його заступник).

Акцентовано увагу на відсутності в КПК України порядку відсторонення від посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його затримання, у зв'язку з чим запропоновано внести відповідні зміни і доповнення до ч. 3. ст. 154 та ч. 2 ст. 482 КПК України.

Обґрунтовано необхідність ч. 2 ст. 482 КПК України доповнити положенням, згідно з яким у разі вчинення народним депутатом України тяжкого або особливо тяжкого злочину допускається проведення слідчих (розшукових) дій без надання Верховною Радою України згоди на притягнення його до кримінальної відповідальності з метою попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину.

У підрозділі 2.3 «Повідомлення про підозру особам, які користуються недоторканністю» досліджено доктринальні підходи щодо змісту повідомлення особі про підозру, в тому числі особам, які користуються недоторканністю.

Підтримано наукову позицію, що порядок здійснення повідомлення про підозру складається з двох взаємопов'язаних етапів: по-перше, це складання самого тексту повідомлення, вимоги до якого визначені ст. 277 КПК України; по-друге, це безпосереднє вручення повідомлення та роз'яснення по суті, порядок чого передбачено ст. 278 КПК України.

Аргументовано, що повідомлення про підозру має бути здійснене лише тією уповноваженою службовою особою, яка наділена правом на його складання, і в жодному разі не може бути доручене іншій особі.

На підставі аналізу норм чинного кримінального процесуального законодавства України зроблено висновок про недосконалість регламентації вручення письмового повідомлення про підозру Президенту України, оскільки в п. 2 ч. 1 ст. 481 КПК України говориться лише про кандидата у Президенти України. Щодо Президента України, то згідно з чинним законодавством щодо нього не може бути здійснено кримінальне провадження до тих пір, доки його повноваження не припинено в установленому законом порядку, тобто у випадку здійснення процедури імпідменту. При цьому у главі 37 КПК України жодної вказівки з приводу припинення Президентом України повноважень не передбачено, що, у

свою чергу, свідчить про неможливість повідомлення йому про підозру.

Акцентовано увагу й на відсутності в КПК України порядку повідомлення про підозру Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, з огляду на що, на думку автора, надання згоди Верховною Радою України на притягнення його до кримінальної відповідальності має здійснюватися в порядку, який застосовується до народного депутата. Щодо повідомлення про підозру суддям та суддям Конституційного Суду України, то здійснення означеної процесуальної дії стосовно них не вимагає отримання додаткових погоджень від вищих органів влади.

Автором зазначено, що в КПК України неврегульованим залишається питання щодо порядку здійснення повідомлення про підозру особам, які користуються дипломатичним імунітетом. У зв'язку з цим запропоновано ч. 1 ст. 481 доповнити додатковим пунктом 5 такого змісту: «особам, які користуються дипломатичним імунітетом – керівником регіональної прокуратури або його заступником».

Розділ 3 «Нормативне забезпечення проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій щодо осіб, які користуються недоторканністю» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Правова регламентація проведення слідчих (розшукових) дій щодо осіб, які користуються недоторканністю»* на підставі аналізу положень кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування встановлено недосконалість і невідповідність окремих норм з питань регламентації проведення слідчих (розшукових) дій (далі – СРД) щодо цієї категорії осіб.

Визначено, що законодавчо встановлено дві взаємопов'язані умови проведення СРД щодо народного депутата, а саме: 1) отримання згоди Верховної Ради України на притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності; 2) неможливість отримати інформацію іншим шляхом. Зроблено висновок, що встановлені у положеннях КПК України обмеження щодо проведення СРД стосовно народного депутата суттєво перешкоджають здійсненню досудового розслідування злочинів, вчинених такими особами. Обґрунтовано доцільність ч. 3 ст. 482 КПК України доповнити додатковим положенням, у якому передбачити можливість проведення СРД щодо останніх у випадку вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину з метою збереження доказів.

Автором звернено увагу на відсутність у КПК України положення щодо проведення СРД стосовно Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, з огляду на що аргументовано ст. 482 КПК України доповнити додатковою частиною 8, у якій передбачити можливість їх проведення без отримання Верховною Радою України згоди на притягнення його до кримінальної відповідальності у випадку вчинення ним тяжкого або особливо тяжкого злочину з метою забезпечення збереження доказів.

Проаналізовано проведення СРД щодо суддів, до особливостей яких віднесено: по-перше, можливість здійснення особистого обшуку судді під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину або одразу ж після його вчинення; по-друге, звертатися із клопотанням до суду про надання дозволу на проведення СРД стосовно судді, якщо обов'язковість такої згоди передбачена законом, можуть лише Генеральний прокурор України або його заступник, керівник регіональної

прокуратури або його заступник; по-третє, визначення суду, який має санкціонувати проведення СРД стосовно судді.

Акцентовано увагу, що в КПК України не передбачено жодних особливостей проведення СРД стосовно судді Конституційного Суду України, а також не визначено суб'єктів, які уповноважені звертатися до суду з клопотанням про надання згоди на проведення СРД. Обґрунтовано, що в КПК України необхідно закріпити норму з приводу того, що проведення стосовно судді Конституційного Суду України слідчих (розшукових) дій, які проводяться лише з дозволу слідчого судді, суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника.

У підрозділі 3.2 «Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій стосовно осіб, які користуються недоторканністю» проаналізовано чинне законодавство з питань регламентації підстав і порядку здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) щодо осіб, які користуються недоторканністю.

Визначено недоліки в регулюванні дослідженого питання, а також їхні негативні наслідки для практичної реалізації НСРД щодо зазначеної категорії осіб. Визначено, що положення ч. 3 ст. 482 КПК України та ч. 2 ст. 27 Закону України «Про статус народного депутата України» не відповідають нормам ст. 80 Конституції України, оскільки у них немає жодної вимоги про зазначені обмеження щодо здійснення стосовно народного депутата НСРД.

Обґрунтовано доцільність доповнення ч. 3 ст. 482 КПК України положенням такого змісту: «У випадках, передбачених ст. 250 КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії, не пов'язані з втручанням у приватне спілкування, можуть бути проведені до надання Верховною Радою України згоди на притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності». Аргументовано, що в такому разі не відбувається обмеження конституційних прав і свобод особи, що цілком узгоджується із завданнями і засадами кримінального провадження, а також загальними положеннями проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Констатовано, що в КПК України не передбачено жодних особливостей проведення НСРД стосовно суддів, і лише Законом України «Про судоустрій і статус суддів» встановлено окремі вимоги, зокрема: здійснення слідчих (розшукових) дій, що проводяться лише з дозволу суду, можливе на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника; надання дозволу на проведення НСРД стосовно судді не має права суддя того суду, де суддя обіймає чи обіймав посаду. Аналогічна прогалина стосується й суддів Конституційного Суду України, з приводу цього запропоновано ст. 482 КПК України доповнити положенням такого змісту: «Проведення стосовно судді Конституційного Суду України оперативно-розшукових заходів чи слідчих (розшукових) дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника регіональної прокуратури або його заступника».

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації вирішено наукове завдання щодо визначення особливостей досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, а також розроблення та обґрунтування на цій основі пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства і практики його застосування, основними з яких є такі:

1. Загальний огляд стану наукової розробленості та законодавчої регламентації проблем досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, свідчить про незначний спектр проведених досліджень з цієї тематики за різними галузевими спеціальностями. Переважна більшість наукових доробок з порушеної проблематики проведена в контексті аналізу попереднього кримінального процесуального законодавства України, у зв'язку з чим вона залишається актуальною для наукової спільноти й сьогодні.

Встановлено, що основними проблемами сучасного стану наукової розробки та законодавчої регламентації порушеної тематики є: 1) фрагментарність досліджень, через що в теорії кримінального процесу відсутні, по-перше, чіткий підхід до визначення кола суб'єктів, які користуються недоторканністю; по-друге, єдиний системний підхід до розуміння особливостей та проблем здійснення розслідування щодо цієї категорії осіб; 2) застарілість певних доктринальних положень, адже зміни, що відбулися останніми роками в національному законодавстві, спрямовані на запровадження концептуально нового підходу до регулювання здійснення досудового розслідування взагалі та стосовно осіб, які користуються недоторканністю, зокрема. Першопричиною проблеми, характерної для досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, є недосконалість його законодавчої регламентації. Пояснюється це тим, що навіть у чинному КПК України регламентовано загальний порядок здійснення досудового розслідування зазначеної категорії кримінальних проваджень, а також відсутність правового забезпечення особливостей реалізації процедури досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо окремої категорії осіб.

2. Методологія проведення досліджень проблем досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, – це система загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, а саме: історико-правового, діалектичного, системно-структурного, порівняльно-правового, формально-логічного, соціологічного та статистичного, які використовуються у взаємозв'язку та взаємозалежності, що забезпечує об'єктивність отриманих висновків, а також обґрунтованість пропозицій щодо удосконалення положень чинного законодавства України.

На підставі аналізу наукової літератури виокремлено дві загальні групи щодо трактування поняття «методологія», зокрема широке та вузьке розуміння. Згідно з першою позицією методологія становить собою систему знань, світоглядних ідей, уявлень, заснованих на них засобів і прийомів (методів), з урахуванням та з використанням яких здійснюється пізнання певного предмета, формується наукове

знання про нього, а також вчення про сутнісний зміст і технології застосування методів. Відповідно до другої позиції методологія – це лише сукупність методів і процедур, технологій їхнього практичного використання, застосування при дослідженні певного предмета. Зауважено, що в контексті досліджуваної тематики більш доцільно виходити з широкого тлумачення методології, оскільки нас цікавить не лише коло методів і процедура їхнього застосування під час її вивчення, а й чітке розуміння сутності цих методів, загальнотеоретичні підходи і засади, з огляду на які здійснюється науковий пошук.

3. З'ясовано, що в більшості європейських країн для притягнення особи, яка користується недоторканністю, до кримінальної відповідальності не передбачено згоди відповідного компетентного органу держави. Натомість у державах пострадянського простору, зокрема і в Україні, необхідною умовою притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка користується недоторканністю, є отримання відповідного дозволу. Водночас в окремих пострадянських країнах (Республіка Білорусь, Республіка Казахстан), порівняно із законодавством України, затримання особи, яка користується недоторканністю, на місці вчинення злочину не вимагає отримання жодних додаткових дозволів, а також не залежить від тяжкості вчиненого злочину. Враховуючи європейський курс розвитку правової системи України, наголошено на доцільності запровадження позитивного досвіду зарубіжних країн щодо розслідування злочинів, вчинених особами, які користуються недоторканністю.

4. Доведено, що процесуальний механізм внесення відомостей до ЄРДР спрямований на фіксацію обставин, що свідчать про вчинення злочину, незалежно від статусу особи, якою він був вчинений. Обов'язок слідчого, прокурора внести відомості до ЄРДР про вчинення злочину має беззаперечний характер, однак їм не завжди може бути відомий привілейований правовий статус суб'єкта злочину. З одного боку, відсутність окремих додаткових умов щодо внесення відомостей до ЄРДР про кримінальні правопорушення, вчинені особами, які користуються недоторканністю, є свідченням того, що всі особи є рівними перед законом, незалежно від їхнього статусу, і кожне протиправне діяння, ким би воно не було вчинене, тягне за собою юридичну відповідальність. З іншого – такий підхід до початку досудового розслідування створює можливість тиску з боку правоохоронних органів на окрему категорію осіб, які користуються недоторканністю.

5. Визначено, що специфіка підстав і порядку застосування заходів забезпечення кримінального провадження до осіб, які користуються недоторканністю, полягає в тому, що деякі з них (зокрема, привід, затримання, обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту) можуть бути реалізовані лише в разі отримання згоди відповідного компетентного органу. При цьому необхідно враховувати мету заходів забезпечення кримінального провадження, якою є створення необхідних умов для проведення оперативного, максимально швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду справи по суті.

Чинним законодавством України не передбачено жодних особливостей чи окремого порядку застосування таких заходів до Президента України, але виходячи

з конституційних вимог це можливо виключно після припинення ним повноважень.

Застосування до народного депутата України заходів забезпечення кримінального провадження, які обмежують права і свободи народного депутата України, допускаються лише у разі, якщо Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності.

Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності має ряд проблемних аспектів: сумнівним видається наділення функцією прийняття рішення про відсторонення судді від здійснення правосуддя Вищої ради правосуддя; залишається невирішеним питання щодо оскарження прийнятого суддею рішення про застосування такого заходу, а також порядок оскарження Генеральним прокурором або його заступником рішення про відмову в його застосуванні; неунормований порядок застосування такого заходу щодо суддів, які займають адміністративні посади (Голова суду, його заступник).

У кримінальному процесуальному законодавстві не визначено окремий процесуальний порядок відсторонення від посади судді Конституційного Суду України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також затримання останнього, у зв'язку з чим запропоновано відповідні зміни й доповнення.

6. Акцентовано увагу на тому, що основною умовою здійснення повідомлення про підозру, у тому числі стосовно осіб, які користуються недоторканністю, є наявність достатніх доказів. Особливістю повідомлення про підозру особам, які користуються депутатською недоторканністю, є його вручення останнім лише Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) або його заступником. За умови надання відповідної згоди на притягнення особи, яка користується дипломатичною недоторканністю, до кримінальної відповідальності повідомлення про підозру зазначеній особі здійснюється керівником регіональної прокуратури в межах його повноважень.

Процес формування прокурором доказової бази, необхідної для повідомлення особі, яка користується недоторканністю, про підозру, повинен мати змістовний і послідовний характер, позбавлений поспішності та передчасності, тобто має бути обґрунтований фактичними даними, наявними в матеріалах кримінального провадження. При цьому здійснення повідомлення про підозру – це обов'язок, а не право прокурора, адже щоразу за наявності наведених випадків вони зобов'язані повідомити особі про підозру.

7. Правова регламентація проведення СРД щодо осіб, які користуються недоторканністю, має бути детально відображена не в нормах спеціальних законів, а у відповідних положеннях КПК України. Удосконалення чинного законодавства з цього питання має здійснюватися з урахуванням мети та підстав проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії.

Законодавець визначив дві взаємопов'язані умови проведення СРД щодо народного депутата, а саме: 1) отримання згоди Верховної Ради України на притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності; 2) неможливість отримати інформацію іншим шляхом. Натомість такий порядок перешкоджає

ефективному здійсненню досудового розслідування злочинів, вчинених такими особами, у зв'язку з чим запропоновані відповідні зміни й доповнення.

Що ж стосується проведення СРД щодо Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, то це питання врегульовано лише Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», з огляду на що запропоновано внести зміни до КПК України в частині регламентації підстав та порядку проведення окремих СРД.

До особливостей проведення СРД стосовно суддів належать: можливість проведення особистого обшуку судді під час вчинення ним тяжкого або особливо злочину або одразу ж після його вчинення; звернення із клопотанням до суду про надання дозволу на проведення СРД стосовно судді, якщо обов'язковість такої згоди передбачена законом, уповноважений лише Генеральний прокурор України або його заступник чи керівник регіональної прокуратури або його заступник; прийняття рішення про проведення стосовно судді СРД не може здійснюватися тим судом, в якому він обіймає чи обіймав посаду судді.

Що стосується суддів Конституційного Суду України, то положеннями КПК України особливостей проведення СРД щодо зазначеної категорії осіб, а також порядку звернення із клопотанням до суду про надання згоди на їх проведення не передбачено.

Проведення СРД стосовно Президента України, якщо його повноваження не припинено, а також осіб, які користуються дипломатичним імунітетом, якщо їм не відмовлено акредитуючою стороною в імунітеті, неможливо.

8. Констатовано, що сучасний стан регламентації НСРД має ряд недоліків, які перешкоджають їх повноцінному використанню органами досудового розслідування, прокурором, як інструмента доказування при розслідуванні правопорушень, вчинених особами, які користуються недоторканністю. По-перше, це стосується неможливості проведення НСРД стосовно цієї категорії осіб, оскільки така можливість виникає лише після отримання згоди на притягнення їх до кримінальної відповідальності. По-друге, у КПК України не передбачено жодних винятків щодо можливості проведення НСРД до позбавлення таких осіб недоторканності. По-третє, у КПК України взагалі не передбачено порядку проведення НСРД щодо Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та суддів Конституційного Суду України. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність передбачення можливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій у виняткових невідкладних випадках, перелік яких встановлений ст. 250 КПК України і які не пов'язані з втручанням у приватне спілкування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Свириденко С. В. К вопросу оснований для внесения сведений в единый реестр досудебных расследований Украины об уголовном правонарушении, совершенные лицами, которые пользуются неприкосновенностью // Научно-методический журнал «Право и Политика». 2016. № 4. С. 77–82.

2. Свириденко С. В. Проблемні питання здійснення негласних слідчих (розшукових) дій щодо народного депутата // Науковий вісник Ужгородського

національного університету. 2016. Вип. 41, т. 3. С. 61–66. Серія «Право».

3. Свириденко С. В. Особенности проведения негласных следственных (розыскных) действий в отношении лиц, пользующихся неприкосновенностью // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 2. С. 107–112.

4. Свириденко С. В. До проблеми законодавчого врегулювання здійснення кримінального провадження щодо осіб, які користуються недоторканністю // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 5. С. 207–212.

5. Свириденко С. В. Особливості повідомлення про підозру особам, які користуються недоторканністю // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 6. С. 151–159.

6. Свириденко С. В. Правова регламентація проведення слідчих (розшукових) дій стосовно осіб, які користуються недоторканністю: проблеми теорії та практики // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 6-2, т. 1. С. 88–92. Серія «Юридичні науки».

7. Свириденко С. В. Особливості виклику народного депутата, стосовно якого здійснюється кримінальне провадження // Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17–18 червня 2016 року). Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2016. С. 106–107.

8. Свириденко С. В. Актуальні питання здійснення спеціального досудового розслідування та судового провадження // Формування правових позицій щодо розслідування міжнародних злочинів : матер. міжвід. круглого столу (м. Київ, 28 жовтня 2016 р.) / ред. кол. : В. В. Черней, В. П. Тихий, О. В. Задорожній та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 201–204.

9. Свириденко С. В. Проведення досудового розслідування корупційних злочинів щодо окремої категорії осіб // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9 грудня 2016 р.) / ред. кол. : В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 359–362.

АНОТАЦІЯ

Свириденко С. В. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю. З'ясовано сучасний стан наукової розробки та законодавчої регламентації досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю. Охарактеризовано методологію проведення досліджень з порушеної проблематики. Здійснено аналіз процесуального порядку

досудового розслідування злочинів, вчинених особами, які користуються недоторканністю, у кримінальному процесі зарубіжних країн. З'ясовано початок досудового розслідування в цій категорії кримінальних проваджень, розкрито порядок застосування щодо таких осіб заходів забезпечення кримінального провадження, а також встановлено процесуальний порядок повідомлення про підозру особам, які користуються недоторканністю. Встановлено межі проведення слідчих (розшукових) дій та висвітлено особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо осіб, які користуються недоторканністю.

Ключові слова: кримінальне провадження, процесуальний порядок, недоторканність, особи, які користуються недоторканністю, заходи забезпечення кримінального провадження, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії.

АННОТАЦІЯ

Свириденко С. В. Досудебное расследование в уголовном производстве в отношении лиц, пользующихся неприкосновенностью. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Университет государственной фискальной службы Украины, Ирпень, 2018.

В диссертации осуществлено комплексное исследование теоретических и практических проблем расследования преступлений, совершенных лицами, пользующимися неприкосновенностью. Охарактеризовано современное состояние научной разработки и законодательной регламентации расследования преступлений, совершенных лицами, пользующимися неприкосновенностью. Отмечено, что особую актуальность данная проблема приобретает в условиях становления Украины как правового государства, а также развития гражданского общества. Подчеркнуто, что ненадлежащее законодательное нормирование процессуального порядка расследования преступлений, совершенных лицами, пользующимися неприкосновенностью, может негативно повлиять на авторитет правоохранительной и судебной системы страны. Охарактеризована методология проведения исследований в рамках изучаемой проблематики. Особое внимание уделено содержанию историко-правового, сравнительно-правового, формально-юридического и системно-структурного методов, раскрыто их значение для исследования анализируемой проблемы. Осуществлен анализ процессуального порядка расследования преступлений, совершенных лицами, пользующимися неприкосновенностью, в уголовном процессе зарубежных стран. Акцентируется внимание на том, что в большинстве демократических государств парламентарии не имеют такого объема неприкосновенности, как в Украине. Определено начало досудебного расследования в данной категории уголовных производств. Раскрыт порядок принятия в отношении таких лиц мер обеспечения уголовного производства, а также установлен процессуальный порядок уведомления о подозрении лицам, пользующимся неприкосновенностью. Подчеркнуто, что главным специфическим свойством процессуального порядка принятия мер обеспечения уголовного производства в отношении указанной категории лиц

является то, что часть из них становится возможной только при наличии дополнительного условия, а именно предоставления соответствующим компетентным органом согласия. Установлены границы проведения следственных (розыскных) действий и выделены особенности проведения негласных следственных (розыскных) действий в отношении лиц, пользующихся неприкосновенностью. Отмечено несоответствие отдельных норм УПК Украины и специальных законов, регулирующих деятельность такой категории лиц в части проведения в отношении их негласных следственных (розыскных) действий.

Ключевые слова: уголовное производство, процессуальный порядок, неприкосновенность, лица, пользующиеся неприкосновенностью, меры обеспечения уголовного производства, следственные (розыскные) действия, негласные следственные (розыскные) действия.

SUMMARY

Sviridenko S. V. Pre-trial Investigation in criminal proceedings against persons enjoying immunity. – *The manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operational-Search Activity. – University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, 2018.

The author of the dissertation has carried out a comprehensive study of theoretical and practical problems of investigating crimes committed by persons granted inviolability. The modern state of scientific development and legislative regulation of investigating crimes committed by persons granted inviolability has been clarified. It has been noted that this problem becomes especially topical in the conditions of building Ukraine as a legal state, as well as the development of civil society. In this regard, improper legislative regulation of the procedural arrangements of investigating crimes committed by persons granted inviolability can adversely affect the authority of the law enforcement and judicial system of the country. The methodology of carrying out research on the raised issues has been characterized. Particular attention has been paid to the content of the historical and legal, comparative and legal, formal and legal, system and structural methods; their significance for the research on the raised issues has been highlighted. The analysis of the procedural arrangements of the investigation of crimes committed by persons granted inviolability in the criminal procedure of foreign countries has been carried out. Special attention has been focused on the fact that MPs in most democratic countries do not have the same scope of immunity as in Ukraine. The initiation of the pre-trial investigation in this category of criminal proceedings has been determined. The procedure for the application of the measures to ensure criminal proceedings with respect to such persons has been revealed; and the procedural arrangements of the notification of suspicion to persons granted inviolability have been established. It has been stressed that the main specific feature of the procedural arrangements of the application of measures to ensure criminal proceedings in relation to this category of persons is that the implementation of part of them becomes possible only if there is an additional condition, namely, the consent of the relevant competent authority. The author has established the boundaries for the conduction of investigative (search) actions and has distinguished the specifics of carrying

out secret investigative (search) actions with respect to persons granted inviolability. It has been emphasized on the inconsistency of certain norms of the Criminal Procedural Code of Ukraine and the special laws regulating the activities of such a category of persons in regard to the conduction of certain investigative (search) actions against them

Key words: criminal proceedings, procedural arrangements, inviolability, persons granted inviolability, measures of ensuring criminal proceedings, investigative (search) actions, secret investigative (search) actions.

Підписано до друку 27.06.2018. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.
Замов. № 241.

Видруковано в Університеті державної фіскальної служби України.
08205, Київської обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31